

דגם תשובות לשאלון בתנ"ך לבתי הספר העיוניים, מס' 002381, חורף תשע"ט

פרק ראשון – בראשית

על הנבחן לענות על שלוש שאלות.

1. פרקים א'-ב'

- א. (1) על התלמיד לציין שניים מן התפקידים האלה: לפרות ולרבות, למלא את הארץ, לשלוט בעולם, לשלוט בבעלי החיים.
- (2) המטרה בבריאת האשה: "לא טוב היות האדם לבדו" – לפתור את הבדידות של האדם, אך "עזר כנגדו" – לעזור לו, להיות לצדו.
- ב. (1) הסתירה: בפרק א' האיש והאשה נבראו יחד, ובפרק ב' נברא האדם ואחר כך האשה.
- (2) רש"י מיישב את הסתירה וטוען כי היו שני שלבים בבריאה. בשלב הראשון נבראו האיש והאשה יחד ובשלב השני נפרדו זה מזה. לקבל גם תשובה על פי המשך רש"י – פרק א' כתוב בכלליות ובפרק ב' יש פירוט של הליך הבריאה.
- ג. (1) המסר נלמד מסדר הבריאה משום שהאדם נברא לאחר בעלי החיים.
- (2) האדם נכנס מיד לאחר הבריאה למצוות השבת. לקבל גם: לשלוט בארץ ובבעלי החיים.

2. פרק י"ב, פרק כ"ב

- א. (1) על התלמיד לציין שתי נקודות דמיון: הלשון "לך לך", היעדר הגדרת יעד, פירוט הדרגתי – "ארצך, מולדתך, בית אביך", וכן "בנך, יחידך, אשר אהבת".
- (2) על התלמיד לציין שתי טובות: ייעשה לגוי גדול, שמו יתפרסם בעולם, ה' יברך אותו.
- ב. (1) כדי לא להמם אותו ה' הודיע לו על הניסיון באופן מדורג, אך לחבב עליו את המצווה, אך לתת שכר על כל דיבור ודיבור.
- (2) האהבה משנה את ההרגל (ההתנהגות הנורמטיבית) – השורה.
- אברהם חבש בעצמו את חמורו ולא השתמש בעבדיו כפי שעשה בדרך כלל וזאת משום שהוא אהב את ה' ועל כן רצה לקיים את הציווי בעצמו.
- ג. אברהם רצה להשפיע על העולם כולו, ואילו ה' ציווה עליו להתמקד בעם ישראל.

3. פרק י"ח

- א. (1) בפסוק כ"ד אברהם ביקש להציל את העיר כולה, ובפסוק כ"ה ביקש להציל רק את הצדיקים.
- לקבל גם: האם להציל בזכות מידת הרחמים (כ"ד) או בזכות מידת הדין (כ"ה).
- (2) לא היו מספיק צדיקים, אפילו לא עשרה, ולכן הושחתה סדום.
- ב. (1) כי אברהם נחשב לאב רוחני של אומות העולם, וה' לא רצה לפגוע באחת מהן בלי להודיע לו.
- (2) ללמוד את דרכי ה'.
- ג. (1) הקושי: למה ביקש אברהם רחמים על אנשי סדום, והרי אם לא ייענשו הם יישארו בחיים וימשיכו לחטוא.
- (2) "כל עוד הנר דולק אפשר לתקן", אך שיש חשיבות לאהבת הבריות אפילו אם הם חוטאים.

4. בראשית, פרק ל"ז

- א. (1) ראובן מציע להשליך את יוסף אל הבור כדי שיוסף ימות שם, וכך האחים לא יהרגו אותו באופן ישיר.
- (2) התוכנית הנסתרת של ראובן הייתה להוציא את יוסף מן הבור ולהחזירו ליעקב "למען הציל אותו מידם להשיבו אל אביו" (פסוק כ"ב).
- ב. (1) האחים מכנים את יוסף "בעל החלומות". האחים רוצים לפגוע בו משום שהוא התנשא עליהם וחלם שהם ישתחוו לו.
- (2) על התלמיד לכתוב שניים מן הנימוקים: לא נרוויח כלום מהריגתו, או לא נפגע בו באופן ישיר, בידיים שלנו.
- אך: הוא אח שלנו ולכן לא נפגע בו.
- ג. האחים מכרו את יוסף לעבד כדי להשפיל אותו, וזאת בהיפוך לחלומותיו, שבהם הוא התנשא מעליהם והם השתחוו לו.

5. פרק מ"ד

- א. (1) יהודה מכנה את יוסף "אדוני", ואת עצמו ומשפחתו "עבדיך". אן "כי כמוך כפרעה".
- (2) רש"י: ואל יחר אפך — מכאן שדיבר עמו קשות. כלומר — אל תנעס עלי כי עכשיו אגיד דברים שיכעיסו אותך. ... כתוב 'ויגש אליו יהודה', ועל פי מדרש בראשית רבה הפועל נ.ג.ש מופיע בהקשר של מלחמה. אן יהודה משווה בין יוסף לפרעה: "כי כמוך כפרעה". לקבל גם: דיבור הוא לשון קשה בניגוד לאמירה. וכתוב "ידבר נא עבדך".
- ב. (1) בנימין הוא בן זקונים אהוב לאביהם הזקן אן היה לו אח יחיד מאותה אם שכבר נעלם/מת אן האב הזקן עלול למות מצער אם לא יחזירו לו את בנו אן הנער הצעיר עלול למות אן יהודה קיבל אחריות על הנער והתחייב להחזירו לאביו בשלום.
- (2) בדברים אלה יהודה רומז ליוסף שהוא האשם במצב שנוצר. לקבל גם: לעורר את רחמיו של יוסף.
- ג. רשב"ם: "ומת האבא יעקב". רש"י: "ומת הבן בנימין".

פרק שני

על הנבחן לענות על שתי שאלות.

6. מלכים ב, פרק י"ח, פסוקים י"ט-ל"ו

- א. (1) לשכנע את העם להיכנע.
- (2) על התלמיד לכתוב שלושה מהטיעונים:
- הממלכה המצרית לא אמינה ואי אפשר לבטוח בה, הצבא היהודי קטן מדי ואפילו אם האשורים יספקו לו חימוש הוא לא יחזיק מעמד, אי אפשר להסתמך על ה' כי חזקיה הרס את מזבחותיו, אשור הוא שליח ה' ולכן ינצח, אלוהי העמים האחרים לא הצליחו להציל מיד אשור, כדאי ליושבי ירושלים לצאת לגלות באשור שבה יזכו לחיי רווחה.
- ב. (1) התגובות: קורע בגדיו ומתכסה בשק, הולך לבית המקדש, ומבקש מישעיהו שיתפלל בעד העם.
- (2) בפסוק מופיע דימוי של אשה הכורעת ללדת ואין לה כח להשלים את הלידה.
- ג. תמונה א (מלך אשור יושב על כסאו ושבוים עוברים לפניו) — "הַהֲצִיל הַצִּילוֹ אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם אִישׁ אֶת אֲרָצוֹ מִיַּד מֶלֶךְ אֲשׁוּר" (פרק י"ח, פסוק ל"ג) — רבשקה טוען שאלוהי הגויים לא עזרו לעובדיהם להינצל מיד סנחריב, והם נכבשו על ידו, וכך גם ירושלים לא תינצל מידו.
- אן: תמונה ב (שבוים יוצאים מהעיר אל אשור, ברקע נראים גפנים) — רבשקה מבטיח ליושבי ירושלים שאם ייכנעו ויצאו אל אשור הם יוכלו לחיות חיי שלווה: "כֹּה אָמַר מֶלֶךְ אֲשׁוּר עָשׂוּ אֵתִי בִּרְכָה וַצֵּאוּ אֵלַי וְאָכְלוּ אִישׁ גִּפְנוֹ וְאִישׁ תְּאֵנָתוֹ וְשָׂתוּ אִישׁ מִי בְרוֹ" (פרק י"ח, פסוק ל"א). אפשר לקבל גם: "עָשׂוּ אֵתִי בִּרְכָה וַצֵּאוּ אֵלַי... עַד בָּאִי וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ פְּאַרְצֶכֶם אֶרֶץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ אֶרֶץ לֶחֶם וְכֶרֶמִים אֶרֶץ זֵית וְדִבְשׁ וְחִי וְלֹא תָמְתוּ" (פרק י"ח, פסוקים ל"א-ל"ב).

7. ישעיה, פרק ב'

- א. (1) ימות המשיח (רד"ק) אן הימים העתידיים — עתיד קרוב (דעת מקרא).
- (2) לשמש מרכז של צדק ומשפט עולמי — אומות העולם ילמדו תורה ומשפט ב/מירושלים.
- ב. (1) במקרה של חילוקי דעות בין העמים הם יפנו למלך המשיח שיישב את הסכסוך, ועל כן לא יהיה צורך במלחמה (רד"ק).
- (2) הניגוד בין עיר שאין בה צדק מול עיר שמלמדת צדק או ניגוד של מרצחים מול שלום.
- ג. הגויים יעלו לירושלים להתפלל.

8. ישעיה, פרק ה', פסוקים א'-ז'

- א. (1) על התלמיד לכתוב שלוש פעולות: נטע במקום משובח, הוציא אבנים, הקיף בגדר, נטע גפן משובחת, בנה מגדל שמירה, בנה יקב.
- (2) קיווה שיגדלו ענבים טובים, אך גדלו ענבים גרועים / לא טובים.

- ב. (1) קיווה שבני ישראל ינהגו בצדק וביושר והם חטאו בין אדם לחברו / חטאו בעיוות הדין.
 (2) הפסוק ומשל הכרם מלמדים שהחטא הוא כפיות טובה, מכיוון שהקב"ה השקיע בעם ישראל (כשם שבעל הכרם השקיע בכרם).
 ג. (1) יש לציין שתיים מן הפעולות: הוציא אותם ממצרים, גירש את גויי כנען, עזר להם לרשת את ארץ כנען.
 (2) לזכור את עם ישראל ולעזור לו מפני הצרות והגויים.

9. ביטחון והשתדלות

- א. (1) למרוד או להיכנע. אשור היא מעצמה אזורית מול ממלכת יהודה הקטנה.
 (2) חזקיהו החליט למרוד באשור – "וימרוד במלך אשור ולא עבדו".
 ב. (1) הביקורת: עסקו בהיבטים הטכניים ולא בטחו מספיק בה' אנ פגעו בבתי העיר לשם ביצור החומה.
 (2) רמב"ן מוכיח כי משה לא סמך על הנס אלא הוא שלח מרגלים כדי להצליח במלחמה על כיבוש הארץ.
 ג. יעקב מחלק את המחנה לשניים ובכך מראה השתדלות, ומתפלל לה' ובכך מבטא את ביטחונו בה'.

פרק שלישי

על הנבחן לענות על שאלה אחת.

10. יונה

- א. (1) תשובת נינוה מהווה קטרוג על עם ישראל שאינו שב בתשובה, אנ נינוה עלולה לפגוע בעתיד בעם ישראל, אנ קשה ליונה לקבל את הרעיון של התשובה ואת הרחמים של ה' כלפי חוטאים שהתחרטו ושבו בתשובה.
 (2) כדי לדעת מה יקרה לעיר – "עד אשר יראה מה יהיה בעיר", פרק ד', פסוק ה'.
 ב. (1) אם אתה מצטער על אובדן הקיקיון שלא עמלת עליו, כיצד אני לא אשתדל להציל את העיר הגדולה נינוה?
 (2) תמיד יש מקום לשוב בתשובה – מאנשי נינוה / תמיד יש לרחם על החוטאים ולא לחפוף במוותם – מהקל וחומר שאומר ה' ליונה / אדם לא יכול לחמוק מציווי ה' – מהניסיונות הכושלים של יונה לחמוק משליחותו. (כל תשובה מנומקת המתבססת על הסיפור של יונה תתקבל.)

11. תהלים, מזמור כ"ג

- א. (1) בפסוקים א'-ד' ה' ודוד נמשלו לרועה וצאן. בפסוקים ה'-ו' לאורח ומארח.
 (2) המסר המשותף: דאגה מקיפה ומתמדת של ה' לאדם. אפשר לקבל גם: ביטחון בה'.
 ב. על התלמיד להסביר בלשונו שניים מהפסוקים:
 "בְּנֵאוֹת דָּשָׁא יִרְבִּיצֵנִי עַל מֵי מְנַחוֹת יִנְהַלֵּנִי" (פסוק ב') – ה' יושב את המתפלל במקומות טובים שיש בהם שפע (של אוכל ושתיה במשל) ושלווה.
 "נַפְשִׁי יִשׁוּבָב יִנְחֵנִי בְּמַעְגְלֵי צֶדֶק לְמַעַן שְׁמוֹ" (פסוק ג') – ה' משמח את נפש המתפלל ומנחה אותו בדרכים טובות למען (הגדלת) שמו של האל.
 "שִׁבְטְךָ וּמִשְׁעֶנְתְּךָ הִמָּה יִנְחָמֵנִי" – המקל (הרומז לייסורים – לא הכרחי) והמשענת של ה' מנחמים את המתפלל.